HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אף הוא נמי דלא קבעי. לאפרו ומקלקל הוא וקתני פטור מתשלומין. אלמא חיוב מיתה איכא: **אף שורו דקבעי ליה.** לאו דוקא דאפי׳ לא בעי ליה נמי חייב לשלם אלא על כרחיה בחלא מילתא מוקמינן האי לחיובא והאי לפטורא דהכי משמע מתני׳ דבמקוס שזה חייב זה פטור דאי שורו בלא קבעי ליה לא מתורץ יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו דהא איהו בדלא בעי ליה מחייב בתשלומין: **בשור פקח.** שהשור חכם: **ומנא ידעינן.** דלהכי איכוין דאלטריך לאשמועינן מתני׳ דאע״ג דמריה כי האי גוונא מפטר בתשלומין הוי שור חייב דאי מסתמא אפי׳ מריה נמי מיחייב אי לא ידעינן ביה דלריך לאפרו ואין כאן יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו: **חיגליה.** שיגיו: **ופקחיה לגזייתא.** דחף כסוי הכלי שהשכר בתוכו: **שורו.** דפטור דומיא דחיובא דידיה היכי משכחת לה הא חיובא דידיה ליתא אלא במתכוין לבייש ושור אין בו דעת להתכוין לבוסת: **ומשני משכחת לה כגון שנתכוון השור להזיק.** דגבי אדם כי האי גוונא מחייב אבושת דאמר מר כו׳: **רבא אמר.** לעולם מתני׳ בדלא קבעי ליה לאפרו והאי דפטור מתשלומין לאו משום דליהוי ביה חיוב מיתה דהא מתני׳ אפי׳ בשוגג נמי דליכא חיוב מיתה מיתוקמא דפטור מתשלומין כדתני דבי חזקיה: **מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת.** הוקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפי׳ בשוגג כדאמרי׳ (לעיל דף כו.) אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין דכתיב יומת לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה: **דרך עלייה.** שהרגו בלאחר יד בהרימו הגרזן דקיימא לן (מכות דף ז:) דפטור מגלות אפ״ה פטור מתשלומין הלכך גבי חילול שבת נמי אפי׳ בשוגג פטור מלשלם: ה״ג **הכי קאמר כיון דבמזיד נידון בנפשו.** והיכי דמי בצריך לאפרו השתא בשוגג פטור: **מתני׳ והוזק.** הגרדף: **בסלע לקה.** מתחכך היה בסלע ולקה: **היו שנים רודפין אחר אחד.** ושלשתן של שלשה בני אדם: שניהם

ועי״ל דאפי׳ במקלקל גמור משכחת לה דהיא צריכה לגופה כגון חובל באיסורי הנאה שאבר שיכול ליהנות ליתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שאבר שיכול לבשל בו קדירה וא״ת ורבי יוחנן מאי טעמא דלא מחייב מקלקל גמור דהא טעמא דמקלקלין פטורין היינו משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמוכח בספ״ק דמגיגה (דף י:) ולענין חבורה לא חיישינן אמלאכת מחשבת כדמוכח בס״פ שפק אכל (כריתות דף יט:) דאמר הנח לחבורה הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי מחייב ומתעסק לא מפטר אלא מטעם מלאכת מחשבת וי״ל הי דלא בעינן מלאכת מחשבת מיהו כיון דגמרינן ממילה ומהבערת בת כהן לא מחייבינן אלא דומיא דהנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא תקון במקלת ור׳ אבהו הי דלריך מצוה לא משוי ליה תקון מ״מ צריכה לגופה משוי ליה מה שהוא צריך למצוה וא״ת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב לגופה מ״ש מחופר גומא ואין צריך אלא לאפרה ד) וי״ל דלא דמי דהכא צריך הוא לנטילת נשמה דהיינו הדס כי הדס הוא הנפש כדי לתת לכלבו ומבעיר נמי להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר לבשל קדירה ולא דמי לחופר גומא דממילא ואין נהנה כלל ממנו וא״ת הא דאמר בפ״ק דיבמות (דף ו:) דאלטריך קרא למיסר הבערת בת כהן משום דהוה ס״ד למשרי מקל וחומר דעבודה דדחיא שבת תיפוק ליה דאי לא כתיב הבערת בת כהן הוה שרינן כל המקלקלין בהבערה וי״ל דהתם כר׳ יהודה דחשיב ליה תקון:

מה שורו דלא קבעי ליה. משמע דלא פריך אלא אגיגא דר׳ יוחנן ותימה דלר׳ אבהו נמי תקשה מה שורו דלא צריך לגופו כו׳ ואם נאמר דרבי אבהו מחייב במקלקל גמור ולא בעי צריכה לגופה א״ש: **נתכוון לבייש היכי משכחת לה.** תימה כיון דלא אסיק אדעתיה נתכוון להזיק אפילו הוא דומיא דשורו נמי תקשה ליה דבשור ליכא כוונה ובאדם בעי כוונה וי״ל דאי אמרת הוא דומיא דשורו אז משמע שפיר כוונתו להזיק ובא להשמיענו דלא בעינן כוונה דבייש אלא להזיק דומיא דשורו אבל שור דומיא דידיה משמע כוונה דשכיח טפי באדם מבשור דהיינו כוונה דידיה לבייש ואתא לאשמועינן שור דומיא דאדם דבעי שיתכוין לבייש דאילו מתכוון להזיק שכיח יותר בשור מבאדם ה) [ועוד] דליכא למימר דלהשמיענו דשור פטור במתכוין להזיק מבושת דלהא לא אלטריך דהא תנן בהמחבל (לקמן דף פז.) דשור פטור בכל ארבעה דברים וסתם שור הוא קרן שמתכוון להזיק וא״כ ע״כ שורו דומיא דידיה שמתכוון לבייש וזה א״א ששור אין מתכוון לבייש ועל כרחך אית לן למימר הוא דומיא דשורו וקמ״ל דלא בעינן מתכוון לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתכוון וקמ״ל שיכול להיות שאשורו דומיא דידיה וא״כ בדידיה לא בעינן שיתכוון לבייש שזה אי אפשר להיות בשור: ו) **מתניתין** בשוגג. פי׳ בקונטר׳ דרבא מוקי מתניתין דלא בעי לאפרו ופטור מאותו טעם שבשוגג פטור ואין הלשון משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י״ל מתני׳ בשוגג דבהא מלתא אשמועינן הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתנא דבי חזקיה:

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דבריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:) מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אביו ואע״ג דבמסקנא נפקא לן חבורה מאם אינו ענין לנפש בהמה מ״מ מפיק מיניה התם דמותר להקיז דם לאביו ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי״ל דמיירי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה אביו מדכתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מיניה אינש כי יכה כל נפש אדם דמיירי ברואה כדמוכח בפרק יולא דופן (נדה דף מד: ושם ז) ולגדרים מיירי לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה בעלמא וכיון דבכולהו מיירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה:

בין בשוגג בין במזיד. בג׳ ענייני ממון מיירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגים פטורים [מתשלומין] משום דלא חלקת דאהכי מייתי לה בשמעתין ובאלו נערות (כתובות דף לח. ושם) ולענין זה אית להו לכ״ע הקישא דתנא דבי חזקיה כדאמרינן בפ׳ אלו נערות ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתכוון לשאינו מתכוון לאו בממון אחר בהדי מיתה מיירי דמקל וחומר משוגג נפקא אלא לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדברי דדריש במתכוון להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ״ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתכוון פטור נמי שאין מתכוון פטור ואהכי מייתי לה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף עט:) ובין דרך ירידה לדרך עלייה אתא כמו דדרך עלייה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממונא למפטריה הכי נמי דרך ירידתו אע״ג שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד אלטריך ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אלטריך אבל בפרק אלו נערות (כתובות דף לה. ושם) בשמעתא דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא כדפרישית:

ו) [לעיל כח., ב) כתובות לה. [לא. סנהדרין עט: פד:], ג) לעיל יג., ד) [שבת עג.:], ה) רש״ש, ו) עיין רש״ל לפי פי׳ התוס׳ גי׳ הגמרא, ז) [ד״ה אינש],

גליון הש״ס

גמ׳ **ופתקיה לגזייתא.** עי׳ מו״ק דף יב ע״ב ברש״י ד״ה לגזי:

מוסף רש״י

מכה אדם ומכה בהמה. מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת, הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה, מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק לפטור, מכה בהמה לעולם חייב, דאמרינן (לעיל כו:) פגע תחת פגע לחייב על השוגג כמזיד וחוגם כרלון (כתובות לה.) לכך הוקשו בהאי קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, ומשמע בבהמה חייב ממון ובאדם פטור ממון, דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם, והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחיוב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט:). **לשאין מתכוין.** אין בו חיוב מיתה באדם (כתובות לה.). **לדרך עלייה.** שהכהו בהגבהת ידו או שתמכו בחרבו מלמטה למעלה (שם) דרך עלייה לא שייך למתני׳ גבי בהמה, אלא משום דבאדם אשכחן בה חילוק בהורג בשוגג, דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עלייה בהרימו את ידו פטור מגלות, דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכעי״ז כתובות לה.). **לפוטרו** ממון. כלומר לא מילקת בו שום לד להיפטר מן תשלומין אלא בכל לדדין הוא דמחייב דדגינן כל מקין (לעיל כו:) מפגע תחת פגע לחייב על השוגג כמזיד ועל החוגם כרלון, ומכה בהמה מק הוא (סנהדרין עט:). **אף מכה אדם.** אין דין פטור תשלומין הכתוב בו אוק לשום לד שיתחייב ממון, אלא כל שעה פטור ממון, בין בשוגג ואין מתכוין דפטור ממיתה, בין במזיד ומתכוין דחייב מיתה (שם). **היו שנים רודפים אחר אחד.** שני שוריס של שני בני אדם שהיו רודפין אחר שור של אדם אחד (לעיל יג:).

רבינו חננאל

ופרק׳ שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה, פי׳ מתכוין להדליק את הגדיש שצריך לאפרו, כך השור מדליק את הגדיש בכוונה, שצריך לאפרו לאיגנדורי ביה. ומנא ידעינן שכך כוונת השור, דחזינן ליה לבתר דקלייה קא מיגנדר בקיטמה. פי׳ חינכיה, למעלה בית

עין משפט נר מצוה

צו א מיי׳ פ״ו מהל׳ חובל ומזיק הלכה ח סמג עשין ע טוש״ע מ״מ סי׳ שעח סעיף ח:

צז ב מיי׳ פ״ח מהל׳ נערה בתולה הל׳ יג ופ״ג מהל׳ גניבה הל׳ ח ופ״ד מהל׳ חובל ומזיק הלכה ה סמג עשין ע טוש״ע מ״מ סי׳ תכג סעיף ד:

צח ג מיי׳ פ״ט מהל׳ מקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש״ע מ״מ סימן ת סעיף ח:

צט ד מיי׳ שם הל׳ ז טוש״ע שם סעי׳ ב:

תורה אור השלם

1. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:

ויקרא כד כא

רבינו חננאל (המשך)

הבליעה קרוב לשניים. **פתק לגזיתא,** פתח[ה] הקנקנים. ואקשי׳ על האי סברא, מתני׳ דקתני שורו שבייש ואע״ג דנתכוון לבייש, דומיא דאדם מה אדם אינו חייב בבשת עד שיתכוין לבייש, ואוקימתא למתני׳ שורו דומיא דידיה, שורו דכוונתו לבייש היכי משכחת לה. ופרק׳ אע״ג דלא אשכחן כוונה בהמה לבייש אשכחן ליה כוונה להזיק, ואמר מר כיון שנתכוון להזיק אע״פ שלא נתכוון לבייש חייב, לגבי בהמתו כי האי גוונא פטור מן הבשת. **רבא אמר מתני׳ כולה בשוגג וכדתנא דבי חזקיה כו׳,** ופשוטה היא. ומיתוקמא בשורו דומיא דידיה א) מה שורו בלא מתכוין אף הוא בלא כוונה, דהא שוגג הוא עלה. **וסלקא כר׳ יוחנן** דאמ׳ מתני׳ דתנינן בשבת כל המקלקלין פטורין ואפי׳ חובל ומבעיר, חוץ מחובל דצריך לכלבו ומבעיר דצריך לאפרו כדאמרי׳. **מתני׳.** שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה ב) היו שנים רודפים אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם

ז) ומכה בהמה יומת. מכה בהמה ישלמנה. ומכה אדם יומת. הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה. מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק לפטור. מכה בהמה לעולם חייב. דאמרינן (לעיל כו:) פגע תחת פגע לחייב על השוגג כמזיד וחוגם כרלון (כתובות לה.) לכך הוקשו בהאי קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. ומשמע בבהמה חייב ממון ובאדם פטור ממון. דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם. והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחיוב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט:). לשאין מתכוין. אין בו חיוב מיתה באדם (כתובות לה.). לדרך עלייה. שהכהו בהגבהת ידו או שתמכו בחרבו מלמטה למעלה (שם) דרך עלייה לא שייך למתני׳ גבי בהמה, אלא משום דבאדם אשכחן בה חילוק בהורג בשוגג, דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עלייה בהרימו את ידו פטור מגלות, דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכעי״ז כתובות לה.). לפוטרו ממון. כלומר לא מילקת בו שום לד להיפטר מן תשלומין אלא בכל לדדין הוא דמחייב דדגינן כל מקין (לעיל כו:) מפגע תחת פגע לחייב על השוגג כמזיד ועל החוגם כרלון, ומכה בהמה מק הוא (סנהדרין עט:). אף מכה אדם. אין דין פטור תשלומין הכתוב בו אוק לשום לד שיתחייב ממון, אלא כל שעה פטור ממון, בין בשוגג ואין מתכוין דפטור ממיתה, בין במזיד ומתכוין דחייב מיתה (שם). היו שנים רודפים אחר אחד. שני שוריס של שני בני אדם שהיו רודפין אחר שור של אדם אחד (לעיל יג:).

ח) לעיל כ., ט) כתובות לה. [לא. סנהדרין עט: פד:], י) לעיל יג., יא) [שבת עג.:], יב) רש״ש, יג) עיין רש״ל לפי פי׳ התוס׳ גי׳ הגמרא, יד) [ד״ה אינש],

מסורת הש״ס